

Ieškant psi Parapsichologijos istorijos apžvalga

Holger Lahayne

Parapsichologijos sąvoka teisiškai niekaip neapsaugota. Kiekvienas gali apsiskelbti šios šakos atstovu ir paleisti į pasaulį avantiūristiškiausius teiginius. Todėl nestebina, kad Lietuvos parapsichologų tribūnoje, žurnale „Žmogus“, rašoma apie visokiausius nepaaiškinamus, ezoterinius ir paslaptinius dalykus, – visus okultinius ir ezoterinius reiškinius tapo madinga vadinti „parapsichologija“. Deja, „Žmoguje“ ir kitose „New Age“ pakraipos publikacijose veltui ieškosime „tikrosios parapsichologijos“ – straipsnių, bent jau šiek tiek mokliškai ir kritiškai nagrinėjančių paranormalius reiškinius. Lietuvos parapsichologai tikrai nesivaiko mokliškumo, nors „Žmogus“ išdidžiai skelbiasi esąs „tikras“ parapsichologijos žurnalas. Į mokliškumą pretenduoja ir Parapsichologijos „akademijos“ pavadinimas, tačiau ten dėstomos vien okultinės teorijos, o šviečiamosios veiklos – nė ženklo.

Taigi parapsichologija parapsichologijai nelygu. O kas šioje srityje laikoma rimtu mokslu? Kokių pažiūrų laikėsi ir laikosi įvairūs mokslininkai? Ar šiandien turime visapusiškai pagrįstų psi įrodymų? Trumpa pastarojo šimtmečio parapsichologijos tyrinėjimų apžvalga ir bandys bent iš dalies atsakyti į šiuos klausimus.

Rimtai tyrinėti paranormalius reiškinius (jie trumpai apžvelgti žodynyje) pradėta praėjusio amžiaus pabaigoje. 1889 m. berlynetis Maxas Dessoir pirmą kartą pavartojo „parapsichologijos“ terminą. Suprantama, kad tuo žodžiu pavadinti reiškiniai egzistavo jau anksčiau, netgi visose civilizacijose ir stubinančiai panašiomis formomis (Hansas Benderis tai pavadino „okultizmo vienuodumu“).

Mokliškai pažvelgti į šiuos reiškinius bandyta jau XVIII amžiaus pabaigoje, pirmasis tai darė mėgino vokiečių gydytojas Franzas Antonas Mesmeris (1734–1815). Jis sukūrė „animalinio magnetizmo“ teoriją. Pasak jos, visame kosmose pulsuoja prietaisais neišmatuojamos į magnetines panašios srovės. Jos teka ir per žmones. Jei jos „užtvenkiamos“, sutrinka harmonija ir žmogus suserga. Padėti čia gali „magnetinis gydymas“, stabilizuojantis organizmą ir atkuriantis pusiausvyrą. Per magnetinio gydymo seansus atliekami judesiai ir kūno glostymas kai kuriems pacientams sukelia mieguistą būseną („magnetinį miegą“), kurio metu pastebimi paranormalūs reiškiniai (pvz., aiškiaregystė).

Pats Mesmeris nelaikė savęs okultistu ir manė, kad jo teorija tarnauja švietimui. Jis nepripažino tikėjimo demonais ir dvasiomis. Visus gydymo metu įvykusius „stebuklus“ jis aiškino tik fiziologija. Telepatiją ir aiškiaregystę Mesmeris laikė „vidinių žmogaus pojūčių“ suvokimu – šie pojūčiai „išsijungus“ išoriniams fiksuoja menkiausius „kosminius srautų“ pokyčius (magnetines sroves).

Mesmerizmas buvo labai populiarus pirmojoje praėjusio amžiaus pusėje, ypač tarp gydytojų, romantizmo literatų ir filosofų. Mesmerio teorijomis domėjosi ir Arthuras Schopenhaueris. Šiandien mesmerizmas laikomas visapusiškai atsilikusiu, kadangi nėra jokių Mesmerio magnetizmo įrodymų, o visus reiškinius puikiausiai paaiškina hipnozė ir psichoterapijos poveikis.

Mesmerizmas davė nemažai impulsų šiuolaikiniam spiritizmui ir pamažėle peraugo į jį. Žinoma, labai senas ir tikėjimas, kuriuo pagrįstas spiritizmas, – kad žmogus gyvena ir po mirties ir kad įmanoma užmegzti ryšį su mirusiais. Tačiau šiuolaikinis spiritizmas išsiskiria specialiais seansais ir vėlių klausinėjimu. Šis ritualas atsirado 1848 metais. Niujorko valstijos fermerio Johno

Foxo namuose ėmė dėtis keisti dalykai. Jo dukterys girdėdavo bilsnojant, o taip belsti turėjo protingos būtybės. Beldimu jos atsakinėdavo į klausimus, tai buvo ryšys su dvasiomis.¹

Po šių įvykių spiritizmas ėmė sparčiai plisti Šiaurės Amerikoje. Pagrindinis judėjimo teoretikas buvo Andrewsas Jacksonas DAVISAS, irgi „regėtojas“. Aišku, kad spiritizmo traukos galia reiškesi ir tuo, jog žmonės tikėjo pagaliau suradę apčiuopiamus sielos nemirtingumo įrodymus ir esant nuolatinį ryšį tarp gyvųjų ir mirusių.

Tik po keleto metų spiritizmo reiškinius ėmė tyrinėti pirmieji mokslininkai. 1870–1874 m. Anglijoje fizikas ir chemikas WILLIAMAS CROOKE’as tyrinėjo škotų mediumą D. D. HOME’ą, kiek vėliau Vokietijoje FRIEDRICHAS ZÖLLNERIS eksperimentavo su amerikiečių mediumu Henry Slade’u. 1874 metais buvo įkurtas žurnalas „Psychische Studien“, tapęs pirmuoju parapsichologų organu. Tiesa, pirmųjų eksperimentų sąlygos nebuvo pakankamos, todėl rezultatai nesulaukė kolegų mokslininkų pritarimo. Juos smarkiai sukritikavo ir vokiečių psichologijos patriarchas WILHELMAS WUNDTAS: tyrinėtus reiškinius jis pavadino paprasčiausiais triukais, o visą spiritizmą – grėsme pasaulio moralei.

Spiritizmo suklestėjimo laikotarpiu, prieš 120 metų, jau buvo išsikristalizavę keletas tokių reiškinių, kurie iki šių dienų laikomi parapsichologijos objektu, aiškinimu.

- Pirmiausiai paminėtina „*skeptiškoji*“ interpretacija: visus reiškinius galima paaiškinti gamtinėmis arba mokslinėmis priežastimis. Tai arba fantazijos, saviapgaulės, mediumo apgavysčių vaisius arba liudininkų haliucinacijos, pojūčių ar atminties sutrikimai.

- „*Animistinė*“ (lot. *anima* – siela) interpretacija: nors reiškinių šiuo metu paaiškinti dar negalima, tačiau jų nesukelia dvasios ar kokios kitos ano pasaulio būtybės. Kur kas labiau tikėtina, kad juos ateityje paaiškins psichologija, fiziologija ar fizika – kaip vidinių sielos jėgų sukeltus (šio požiūrio dauguma parapsichologų laikosi iki šių dienų; gryniesiems „skeptikai“ savęs parapsichologais nelaiko).

- „*Spiritistinė*“ interpretacija: reiškinius reikia suprasti taip, kaip jie vyksta: tai mirusiųjų vėlių apsireiškimas.

- „*Demoniškoji*“ interpretacija: reiškiniai egzistuoja, o juos sukelia Šėtonas ar demonai.

1882 metų vasarą pagaliau buvo įkurta mokslinė draugija, turėjusi įnešti šviesos į tamsų paranormalių reiškinių pasaulį. Britų „Society for Physical Research“ ženklina ir parapsichologijos tyrimų siauresniąją prasmę pradžia. Draugijos prezidentas Henry Sidgwickas davė toną jau atidarymo kalba: svarbiausia aiškintis faktus nesilaikant išankstinės nuomonės, faktą reikia grįsti faktu, eksperimentą – eksperimentu. Draugijoje buvo įvairių interpretacijų šalininkų, tačiau pirmaisiais metais taryboje vyravo spiritistai. Tačiau praktiniu tyrimo darbu užsiėmė nespirtistai, kurie, pasitraukus spiritistams, ir dominavo draugijoje.

Draugija sudarė šešių punktų darbo programą, kuri apėmė visus tuo metu paranormaliais laikytus reiškinius. Tikėtasi tiksliais moksliniais stebėjimais išsiaiškinti, kuriuos reiškinius reikėtų laikyti „tikrais“, o kuriuos – „netikrais“. Per stebėtinai trumpą laiką šešios darbo grupės pateikė išsamias ataskaitas, tačiau susilaikė nuo nuosprendžio apie tikrumą ir netikrumą. Iki amžiaus pabaigos draugija dirbo labai aktyviai (7000 puslapių publikacijų!), tyrinėjo kai kuriuos garsius mediumus, o 1886 m. pateikė pirmąjį parapsichologijos vadovėlį – „Phantasms of the Living“, nustatiusi savaiminių paranormalių reiškinių rinkimo ir aprašymo normas.

Kitose šalyse, pavyzdžiui, Prancūzijoje ir JAV, irgi buvo įkurtos panašios organizacijos. Anglijoje draugija vis plėtėsi, tarp jos narių buvo ir tokių išžymybių kaip Henris Bergsonas, Arthuras Balfouras, Hansas Drieschas, madam Curie ir WILLIAMAS JAMESAS. Pastarasis, garsus amerikiečių filosofas ir psichologas, 1897 m. taip atsiliepė apie kritiškumo kriterijus draugijoje: „Jei manęs

¹ Išsamiau apie spiritizmą žr. PRIZMĖ 96/1 // Okultizmas – žaidimas su tamsa.

paklaustų, kokiame žurnale veši blaivus protas ir nepakantumas klaidinimui, aš iškart pasakyčiau – ‘Proceedings of the Society for Psychical Research’².

Pirmieji parapsichologai buvo vertinami už griežtus tyrimų ir įrodymų kriterijus, tačiau negalėjo pateikti vienodų išvadų – rezultatai atspindėjo narių įvairovę, nes draugija vis dėlto buvo margas, be to, dar ir mėgėjiškas sambūris. Tačiau tai suprantama, nes ši mokslo sritis buvo tik ką atsiradusi: nebuvo iš ko mokytis, o vienodus metodus pirmiausia reikėjo sukurti. Pagaliau nebuvo galima dirbti universitetuose ar kitose mokslo įstaigose – parapsichologine veikla mokslininkai užsiiminėjo greta savo pagrindinio – fiziko ar psichologo – darbo, tai buvo savotiškas draugijos narių hobis. Taigi draugijos narių darbai vis dėlto nebuvo plačiai, kaip tikėtasi, pripažinti.

Į aukštųjų mokyklų laboratorijas parapsichologija pateko ketvirtajame šio amžiaus dešimtmetyje. Greta savaiminių reiškinių ir mediumo savybių turinčiųjų („sensitivityjų“) tyrinėjimo pradėti ir eksperimentai laboratorijose. Tai skyrėsi nuo praėjusio amžiaus pabaigos „fizinio mediumizmo“, tyrinėjusio, kaip mediumai spiritizmo seansuose sukelia fizikinius pokyčius savo aplinkoje, – šie eksperimentai buvo atliekami *rūpestingai kontroliuojant* (spiritizmo seansuose tai dažniausiai buvo neįmanoma – jau vien dėl užtemdytos patalpos). Bandomieji asmenys paprastai būdavo parenkami atsitiktinai.

Parapsichologijos kaip universiteto disciplinos pradininkas buvo amerikietis Josephas B. Rhine’as. Žmonos Louisos padedamas jis ketvirtojo dešimtmečio pradžioje viename Daramo (Šiaurės Karolina) universitete pradėjo mokslinių tyrimų programą. Rhine’as išgarsėjo kortomis ir kauliukais. Jis sukūrė „maišymo mašiną“ kontroliuojamiems psichokinezės bandymams: iš besisukančių vielinių talpų iškritę kauliukai riedėdavo nuožulnia plokštuma, jiems kelią užtvėrdavo kliūtys. Bandomieji asmenys, kuriems nebuvo leidžiama liesti nei kauliukų, nei mašinos, turėjo stengtis taip paveikti kauliukų kritimą, kad iškristų kuo daugiau akių. Kitais tuo pačiu metu vykdytais eksperimentais Rhine’as bandė „sugauti“ telepatiją: bandomieji asmenys turėjo atspėti, kokią kortą visiškai atsitiktinai ištraukė prieš juos sėdintis asmuo. Per keletą metų atlikęs tūkstančius tokių bandymų, Rhine’as gavo kiekybinius rezultatus, smarkiai pranokstančius tuos, kurių buvo galima tikėtis pagal statistikos prognozę.

Rhine’as buvo visiškai įsitikinęs savo tyrimų rezultatų teisingumu. 1943 metais jis rašė: „Kad ir kas būtų psichokinezė, kad ir kaip ji veiktų, jos poveikis materijai statistiškai išmatuojamas“ (citata iš Lucadou knygos, p. 59). Už šių žodžių slypi ne tiek nenuginčijamas mokslinis rezultatas, kiek asmeninis Rhine’o tikėjimas, kad psi (šis pavadinimas pasirodė 1942 m.) yra tikra jėga („mind has a real force“), – požiūris, kurio mūsų dienomis jau beveik niekas nebesilaiko. Kritikams pirmiausiai užkliuvo statistikos klaidos, kai kada netgi stambios, ir netikslumai. Deja, kitiems mokslininkams atliekant tokius pat eksperimentus, nepavyko pasiekti tokių pat rezultatų. Taigi nepavyko įvykdyti mokslinės pasikartojamumo sąlygos. Gali būti, kad Rhine’as tiesiog nepateikė neigiamų rezultatų, tačiau jis tikrai nenuėjo taip toli, kaip jo kolega britas S. G. Soalas: pastarojo sensacingi rezultatai tyrinėjant mediumo Shekeltono nejutiminį suvokimą ilgą laiką buvo laikomi įrodymu, kad toks suvokimas egzistuoja. Tačiau paaiškėjo, kad Soalas manipuliavo eksperimentais.

Rhine’o rezultatai nesulaukė pripažinimo, kadangi jis neatsižvelgė ir negalėjo atsižvelgti į kai kurias problemas ir aspektus: tai jau minėta *pasikartojamumo* problema; daugelis, pavyzdžiui C. G. Jungas, tai laikė apskritai bergždžiu dalyku, nes psi per glaudžiai susijusi su gyvenimiškomis situacijomis, kad ją būtų galima atkurti laboratorijoje. Nors buvo laikoma savai suprantama, kad triukų ir atviros manipuliacijos eksperimentuose negali būti, tačiau ką dar reikėjo „atriboti“ laboratorijoje? Elektromagnetizmą? Taigi buvo dar viena – *kitų interpretacijų atmetimo* – problema. Kitas reikšmingas problemų kompleksas – *trūkstamos periferinės sąlygos*. Kokie psichiniai ir

² Op. cit.: Lucadou W. v. Psyche und Chaos – Theorien der Parapsychologie. – Frankfurt, 1995. – S. 36.

socialiniai veiksniai daro įtaką psi? Galiausiai – *koherentiška, vienoda aprašymų kalba*; ir paskutinė Gordijaus mazgo dalis – *fenomenologinė konsistencija*; iki šiol neišsiaiškinta, kuriuos reiškinius reikia priskirti psi.

Po Antrojo pasaulinio karo šią tokią sujudimą parapsichologijoje sukėlė vokiečių kilmės amerikiečio Helmuto Schmidto darbai. Kaip atsitiktinumo generatorių jis naudojo ne kauliukus, o radioaktyvų skilimą. Jis buvo laikomas „tikrai“ atsitiktiniu. Mokslininkas sukonstravo garsiąją „Schmidto mašiną“: bandomieji asmenys turėjo paveikti radioaktyviojo izotopo stroncio-90 skilimą.

Ir Schmidtui nepavyko pažaboti psi. Tačiau jis padarė atradimą: bandomųjų asmenų nusiteikimas savo „rezultatų“ per eksperimentą atžvilgiu daro didelę įtaką, ją galima įrodyti faktais. Šis efektas buvo pavadintas „Sheep–Goat“: savo psi galiomis tikinčios „avys“ pasiekdavo kitokių (teigiamų) rezultatų negu netikintys „ožiai“. Tai dar kartą patvirtino, kad parapsichologijoje fizika labai glaudžiai susipynusi su psichologija.

Aštuntojo dešimtmečio pradžioje, kai parapsichologija buvo atsidūrusi savotiškoje aklavietėje, ėmė reikštis izraelitas Uris Gelleris. Atrodė, kad jis pagaliau pateikė ilgai lauktus nejutiminio (ekstrasensorinio) suvokimo ir psichokinezės įrodymus. Gelleris tapo dešimtmečio sensacija, nes jo sugebėjimai atrodė iš tiesų unikalūs: fiksuojant kameroms jis vien minčių jėga sulenkėdavo šaukštus, skaitė mintis, matė, kas yra užkljuotuose vokuose ir uždarytose dėžėse. Žiniasklaida nešiojo Gellerį ant rankų. Garsiam britų moksliniame žurnale „Nature“ netgi pasirodė Targo ir Puthoffo tyrimų publikacija, kurioje Gellerio galios pavadintos tikromis. Taip staigiai atsidūręs dėmesio centre Gelleris vėl dingo – jį demaskavo kaip apgaviką ir fokusininką (Jamesas Randis „The Truth about Uri Geller“, 1982).

Žiniasklaidos beveik nepastebėtas liko kitas parapsichologijai svarbus įvykis: 1974 m. Ženevoje susitikę garsiausi mokslininkai diskutavo apie kvantinę fiziką ir parapsichologiją. Kvantinės fizikos aktualumu jau niekas neabejojo, kadangi, pasak „naujosios“ elementariųjų dalelių fizikos, pastebima paradoksalių reiškinių, stulbinančiai panašių į telepatiją. Konferencija padarė išvadą: kvantinėje fizikoje, kaip ir parapsichologijoje lemiamą reikšmę tenka eksperimentatoriui arba stebėtoju. Jau sukurti psi aiškinimo modeliai buvo apibendrintai pavadinti „Observational Theories“ (stebėjimo teorijomis). Didelis naujų modelių privalumas tas, kad jie tik nedaug „iškreipė“ paprastąją fiziką. Tačiau, vėlgi panašiai kaip kvantinėje fizikoje, visos tos teorijos tapo akivaizdžiai neįrodomos, sunkiai suprantamos ir paradoksaliai: į psi jau žiūrima ne kaip į jėgos poveikį (Rhinė'o požiūris), – tai laikoma „nelokalia koreliacija tarp fizikinių kvantinės fizikos proceso kintamųjų ir psichologinių kintamųjų, kuriuos apibūdina proceso stebėtojas“ (Lucadou). Viskas aišku?

Freiburgo, Prinstono ir Edinburgo universitetų mokslininkai šiandien neabejoja „aiškiu psi efektu“, tačiau pikčiausia, kad jis nepalieka jokių „pėdsakų“ ir juo tikrai negalima pasinaudoti kaip stebuklinga galia. Dabar jau neabejojama ir šio reiškinio „lakumu“: psi negalima nuolat išgauti ir surinkti, tačiau labai dažnai jis neprognozuojamai išnyksta. Žinoma, skeptikai tuoj pat pasinaudoja tokia proga: „Niekas nesikeičia: pasakojama, kad Alpės – tai šokoladinis pudingas, kuris pavirsta akmeniu vos tik kas nors, norėdamas pavalgyti arba parduoti, bando jo prisikasti“.³

Per daugiau kaip šimtą parapsichologijos istorijos metų žlugo daug vilčių: visapusiškai pripažinto fizikinio psi egzistavimo įrodymo vis dar nėra (kiti „New Age“ šalininkų teiginiai paprasčiausiai neatitinka tikrovės), matyt, jų ir nebus; psi negalima sukelti ir valdyti kada ir kaip panorėjus (priešingu atveju psi galių turintys žmonės jau seniai būtų nusiaubę visus kazino), nekalbant jau apie tai, kad tokius gabumus galima ištrenuoti. Garsiausias vokiečių parapsichologas Walteris von Lucadou blaiviai pripažįsta: „Mes, aišku, dar per šviesmečius nutolę nuo tikrojo supratimo

³ Op. cit.: Harder B. Die übersinnlichen Phänomene im Test. – Augsburg, 1996. – S. 88.

apie tokius mums rūpimus reiškinius kaip vaidenimasis ir fizikinis mediumas...“ (Lucadou, p. 214).

Taigi skeptikai vis dėlto triumfuoja? Amerikiečių fokusininkas Jamesas Randis, demaskavęs Gellerį, ekstrasensus ir kitokius šarlatanus, vis dar pasiruošęs sumokėti didelę pinigų sumą tam, kuris parodys jam tikrą fizikos įrodytą paranormalų reiškinį. Tikra tiesa, kad daugiau kaip 90% tariamai nepaaiškinamų reiškinių vis dėlto paaiškinami – iliuzijomis (apie tai ir mūsų paskaita „Alternatyvioji medicina, ezoterika, paramokslai – vien saviapgaulė ir prietarai?“), apgaule ir, žinoma, neišmatuojamomis žmogaus sielos gelmėmis. Suprantama, dar kai kas lieka, čia jau su skeptikais nepasiginčysi – ir jie turi savo nepajudinamą pasaulio modelį, kuris dažniausiai yra ateistinis ir humanistinis, o neretai supaprastintai materialistinis.

Tai ar turi žmogus transcendentinių galių? Galimas daiktas. Tačiau šiuolaikinė, rimta parapsichologija nenori tarti paskutinio lemiamo žodžio. Tobulai ir neginčijamai viską paaiškinti moka tik visažiniai ezoterikai. Kai kurie faktai patvirtina silpną psi efektą, bet jis, deja, vargiai panaudojamas. Tie, kas žada „didžiulį žingsnį į priekį“, „keletą ar keliolika kartų padidėjusią energiją“ ir „iki begalybės sustiprėjusią sąmonės galią“, yra ne kas kita kaip šarlatanai.

O kas liko iš spiritistinės ir demoniškosios interpretacijų? Spiritizmo pažiūrų šiandien praktiškai jau niekas nesilaiko, nes vadinamosios vėlės įtartinai dažnai „kalba“ neįdomius ir banalius dalykus – beveik visas tokias apraiškas galima paaiškinti apgaule, triukais arba psichologiškai. Bet tik *beveik* visus: mirtis dar nėra pabaiga, „dalis“ žmogaus iš tikrųjų gyvena toliau, todėl iš esmės dvasių apsišaukimas įmanomas. Pagaliau ir griežtus Biblijos draudimus bendrauti su mirusiais galima paaiškinti tuo, kad toks ryšys įmanomas. Tačiau Biblija patvirtina, kad mirusieji „ilsisi“, „guli“ ir „miega“ (Dan 12,2; 1 Tes 4,14; Ez 32; Sam 28,15), taigi jie nesiblaško erdvėje ir laike laukdami, kad kas nors imtų jų klausinėti. Šiaip ar taip, vėlių priskyrimas konkrečioms vietoms prieštarauja Biblijai, tai jau pagoniška tradicija.

Demoniškoji interpretacija populiari tarp krikščionių, ji puikiausiai gali remtis daugybe bibliinių pasakojimų. Tačiau dažniausiai pernelyg greitai įvardijama tiesioginė velnio įtaka. Be abejonės, kai kuriais atvejais jos esama, pavyzdžiui, kai susiduriame su apsėstumu, tačiau čia reikėtų viską nuosekliai išnagrinėti ir jokių būdu neskubėti daryti išvadų. Sunkumų sukelia ir tai, kad demoniško praktiškai nepaneigsi, jo galima bet kada nusitverti. *Visų* parapsichologijos reiškinių kilmė tikrai nėra velniška. Greičiausiai velnias jau pasiekė savo, jei parapsichologijos sritis visiškai atiduota ezoterikams, šarlatanams ir racionalistams skepti

Sąvokos

Astralinis kūnas

Dvasinis kūnas, priešingai materialiajam, – nemirtingas, jį gali pamatyti mediumas arba užfiksuoti Kirliano fotografija.

Ateities numatymas

Racionaliai nepaaiškinamas sugebėjimas išpranašauti būsimus įvykius ir jų detales. Nuo antikos laikų toks žinojimas buvo siejamas su dieviškuoju įkvėpimu, iš čia ir kitas ateities numatymo pavadinimas – *divinacija* (lot. „*divinatio*“ – numatymas). Pagal formą skiriama orakulo pranašystės, kai pranašas būna ypatingos būsenos – transo, interpretavimo, pavyzdžiui, astrologija, būrimas Tarro kortomis, aiškiaregystė bei proskopija. Iš pastarųjų dviejų tikimasi ir racionalaus įvykių paaiškinimo.

Aura

Žmogaus kūną gaubiantis spalvotas švytėjimas, matomas tik mediojo jautrumą turintiems žmonėms.

Automatizmas

Rašymas, piešimas, grojimas pačiam to nesuvokiant – veiksmai atliekami „savaime“, jie automatiški ir nekontroliuojami. Tik atsiradus psichiatrijai automatizmas daug tyrinėtas, per jį norėta išsiaiškinti mentalinius sutrikimus. Spiritizme automatiškiems veiksams tenka svarbus vaidmuo, jie dažniausiai aiškinami kaip kontakto su anapusinėmis būtybėmis užmezgimas. Šiuolaikiniuose parapsichologijos tyrinėjimuose automatizmui skiriamas labai menkas dėmesys.

Bilokacija

Kai kurių žmonių sugebėjimas tuo pačiu metu būti dviejose vietose – gyvi žmonės pasirodo tarsi vaiduokliai. Kai kurios okultinės teorijos teigia, kad tuomet astralinis žmogaus kūnas atsiskiria nuo fizinio.

Čakra

Pagal indų mokymą, tai žmogaus kūne esantis energetinis centras, kuriame dvasinė energija paverčiama fizine. Induizmas skiria 88 tūkst. čakrų, tačiau iš jų reikšmingos maždaug tik 30. Šešios pagrindinės čakros yra kūne, septintoji – maždaug keturių pirštų aukštyje virš galvos.

Čanelingas

Spiritistinė technika (ypač paplitusi JAV), padedanti susisiekti su aukštesnio intelekto būtybėmis.

Dematerializavimasis

Daiktų išnykimas ir pasirodymas be aiškios išorinės priežasties. Kai kas prie dematerializavimosi priskiria ir žmonių pavirtimą nematoma arba išnykimą ir atsiradimą visiškai kitoje vietoje. Daudgelis (tarp jų ir Arthuras Conan Doyle) teigia, kad antgamtišką gebėjimą dematerializuotis turėjo triukininkas Houdini (1874–1926).

Kabala

Pažodžiui „tradicija“. Slaptas žydų mokymas. Didžioji jo dalis atsirado viduramžių Ispanijoje, kabalą kūrė daug autorių (taip pat ir nežinomu). Mistinės ir gnostinės kabalos idėjos turėjo didelę įtaką kai kuriems Renesanso mąstytojams (Mirandolai, Reuchlinui); daugelį kertinių pažiūrų perėmė ir šiuolaikiniai okultistai.

Levitacija

Vaiduokliškas daiktų ir žmonių pakilimas į viršų. Pasiekus ypatingas sąmonės būsenas (per meditaciją) išnyksta traukos dėsnis.

Nejutiminis (ekstrasensorinis) suvokimas

Parapsichologijos šaka. Gebėjimas *priimti* informaciją nedalyvaujant jutimo organams, iš čia ir sąvoka „*psi kognicija*“. Skiriamos trys nejutiminio suvokimo rūšys: telepatija (kai vienas asmuo perduoda kitam savo mintis arba jausmus kažkokiu nežinomu komunikacijos būdu), aiškiaregystė (nepaaiškinamas ir nepagrindžiamas „objektyvių“ reiškinių suvokimas) ir proskopija (būsimų įvykių, apie kuriuos racionaliai žinoti neįmanoma, numatymas).

Nekūniškoji patirtis

Apie patirtį „už kūno ribų“ kalbama tuomet, kai atrodo, kad žmogus tarsis stebi savo kūną iš šalies.

Paranormalu

Taip apibūdinami visi reiškiniai, kurie šiuolaikinio mokslo požiūriu atrodo neįmanomi.

Parapsichologija

Taip 1889 m. Berlyno psichologas ir filosofas Maxas Dessoir laikinai pavadino mokslą apie reiškinius, kurie neatitinka „normalios psichikos eigos“. Dessoir domino neįprasti reiškiniai – minčių perdavimas, išsipildantys sapnai, vaiduokliai ir pan. To paties tikslo – sistemingai, be išankstinių nuostatų tirti „okultinius“ reiškinius – siekė ir praėjusio šimtmečio pradžioje Didžiojoje Britanijoje bei Amerikoje įkurtos draugijos – „Societies for Physical Research“. Pati *parapsichologijos* sąvoka, kaip ir į telepatiją panašioms fenomenams apibūdinti anglų kalboje vartojamas žodis „*psychic*“ (psichinis) rodo, kad nepaaiškinamiems reiškiniams buvo ieškoma ir tebeieškoma paaiškinimo ne antgamtinėje srityje, o *sielos viduje*.

Parapsichologijos objektas dalijamas į dvi dalis: neįtūmą suvokimą (angl. „*extrasensory perception*“, ESP) ir psichokinezę.

Poltergeistas

Ši sąvoka kilusi iš vokiško veiksmažodžio „*poltern*“ (bildėti, dundėti, trinksėti) ir daiktavardžio „*Geist*“ (dvasia) ir reiškia nematomus tokių reiškinų kaip triukšmas, beldimas, daiktų sudužimas sukėlėjus. Visa tai reikėtų skirti nuo vaidenimosi. Vaiduokliai matomi kaip „haliucinacija“, o poltergeistai palieka fizinius pėdsakus. Daugelis parapsichologų aiškina tai kaip neįsisąmonintą spontanišką psichokinezę.

Psi

23-ioji graikų abėcėlės raidė. Ja apibendrintai vadinamos visos neatrastos žmogaus psichikos galios, leidžiančios jam be juslių ir kūno tarpininkavimo užmegzti ryšį su aplinka ir daryti jai įtaką.

Psichokinezė

Parapsichologijos sritis. Gebėjimas judinti daiktą arba pakeisti jo formą vien dvasios galiomis, neprisidedant fiziniam kūnui.

Virguliavimas (radioestezija)

Sugebėjimas atrasti vandenį, mineralus ir kitas giliai glūdinčias medžiagas nesinaudojant fizikinėmis ar technikos priemonėmis. Dažniausiai tam naudojama virgulė (medžio ar metalo virbas), kurios kryptelėjimai rodo paslaptinę „spinduliavimą“ (lot. „*radius*“ – spindulys). Radioestezija – viena jauniausių okultinių technikų, viduramžių pabaigoje pradėta praktikuoti Vokietijoje ir Vengrijoje. Anais laikais taip dažniausiai buvo ieškoma rūdų, o šiandien – požeminio vandens.

Vertė Kristina Sprindžiūnaitė